

..पिंडिक्षा

सौ. कल्पना रमेश धर्माधिकारी

६, सुयोग हाईट्स, पुणे ३८.

फोन : २५४२५९९३६.

ई-मेल : kalpa_053@yahoo.co.in

....फिनिक्स

“निश्च आकाशातून काळ्या ढगांच्या दिंड्या पूर्वेकडे जाऊ लागल्या. प्रमत यौवनेने आपलं वस्त्र त्वरेने गुंडाळून घ्यावं तसं सभोवताली पसरलेलं पाणी नदीनं अंगाभोवती लपेटून घेतलं. मर्यादा जाणून नदी नुढूब वाहू लागली. वाच्याबरोबर सळसळणारे हिरवे कठ पहात ती शांत शांत होत राहिली..... नदीमध्ये वाळूने मोठे कण टाकून त्यातील जलतरंग मी न्याहाळत राहिलो..... पण माझ्या मनाच्या डोहात मात्र असंख्य मासोळ्या सळसळत होत्या.....” आवडत्या लेखकाच्या पुस्तकातील रसभरित वर्णन वाचता वाचता तिचा डोळा कधी लागला तिलासुद्धा कळले नाही.

दारावर एकसारखी बेल कर्कशपणे वाजत होती. अन्यानक जाग येऊन तिने सभोवार पाहिलं. सगळं जिशल्या तिथं.... जसंच्या तसं....! स्थिर आणि मुकेपणाचा बुखा पाघरलेलं. दोन्ही मुलं शांत झोपलेली.....! घाईने तिने भिंतीवरच्या घडाळ्याकडे पाहिलं. वारा वाजून गेले होते. प्रथम तिचा विश्वासच वरेना. बेल वाजली की नाही? छातीवर विसावलेलं पुस्तक बाजूला सारून जमिनीवर हात टेकून त्याच्या आधाराने उठतच तिने राम-सीतेचं पोस्टर लावलेल्या भिंतीला पाठ लावून स्वतःच्या जागेपणाची खात्री करून घेतली. परत वाजणाच्या कॉलबेलने मात्र तिला भानावर आणलं. झोपेमधील भेलकाडत्या अवस्थेत तिने वाहेर येऊन दार उघडलं. दारात तो घामाने निथललेला..... त्याच्या चेहऱ्यावरील केविलवाणे, हताशपणाचे भाव तिच्या नजरेमधून मुटले नाहीत.

“किंती बेळ लागला दार उघडायला? केळ्हाची मी बेल वाजवतोय?” तो.

“सॉडरी..... वराच बेळ वाचत रहात तुझी वाट पाहिली अन् केव्हा डोळा लागला कळलंच नाही. किंती रे हा उर्शीर?” ती थोड्याशा लटव्या रागानेच म्हणाली.

तो आत आला. तिने प्रत दार लावून घेतलं. दार लावता लावता बाहेर कटाक्ष टाकला. अंधाराचं साम्राज्य सभोवतालच्या वातावरणावर दुलईप्रमाणे लपेटलेलं होतं. आत येऊन तिने जरा अपराधीपणाच्या भावनेने ओढ दाताखाली चावला. ‘आपल्याला अशी कशी झोप लागली?’ हा विचार तिला सतावू लागला. त्याच्या त्रासिक अन् उदास चेहऱ्याकडे पाहून ती योडीरी अधिकच नरमली. आत किचनमध्ये येऊन टेबलवर तिने तांट घ्यावता सुरुवात केली. खरंतर भूक लागून लागून आता पोट थंडावल रहेत. जेवण म्हणजे एक काम उरकावचं या भावनेने तिने अव वाढायला सुरुवात केली. तो मात्र तत्काळ ताटामधील अन्व बेचवपणे अन् अधाशीपणाने जेवतच राहिला.... जणू अनेक दिवस उपाशी असल्यासारखा! अन् ती त्याच्या चेहऱ्यावरील भावांचे निरिक्षण करत त्याच्या गेलेल्या मूडचा अंदाज मनातल्या मनात बोधू लागली. काय वर झाले असेल? ‘आफिसमध्ये जास्त काम? की बासरी भोडण? कामाचा याला कधी कंटाळा येत नाही खरं तर.....!’

तिचं जेवण संपलंय पाहून नंपकीनला हात पुस्त पुस्त एकदम निराशेच्या गलवलत्या सुरात तो म्हणाला, “माझी नोकरी गेली....! गेली माझी नोकरी! अन्यंत प्रामाणिकपणाने केलेल्या नोकरीचा आज शेवटचा दिवस ट्रला. उद्या कामावर जायचे नाही. जागतिक मंदीच्या या जात्यात मी पण भरडला गेलो.... चेक घेताना माझ्या बासच्याच डोळ्यात मला अशू आणि केविलवाणे भाव दिसले..... अन् मग मला मात्र माझ्या गळ्यातील हुंदका बाहेर येणार नाही याची पराकाळेने काळजी घ्यावी लागली. खरंतर मनात आलं, त्याच्या हातापाया पडावे..... विनवण्या कराव्या..... पण त्याचाही नाईलाज आहे हे कळून आल्याने

मूकपणाने बाहेर पडलो झालं.....! पण आता या मंदीच्या काळात मला परत दुसरी नोकरी तरी कुठे लागणार? आता मी काय करू? माझ्या नोकरी जाण्याने आपल्या सांच्या कुटुंबाचेही हात होणार.” असं बोलत हताशपणे त्याने गुडध्यात डोके घातले व एखाद्या लहान मुलाचे आवर्डीचे खेळणे हरवावे अन् त्याला रडू आवरेनासे व्हावे तसा तो रडतच राहिला.....! तिच्याही पोटात अचानक त्याने सांगितलेल्या बातमीने खड्डा पडला. डोळ्यासमोर अंधारी आली. पण वरकरणी त्याला काहीही न दर्शविता ती त्याला पाठीवर थोपटून धीर देवू लागली. अनुभवाच्या शिद्दीवर नवीन नोकरी लगेच लागेल हे आशेचे विषय त्याला दर्शवू लागली. त्याच्या कामावरील श्रद्धेची व परमेश्वर दयाळू आहे याची त्याला जाणीव देवू लागली. खरंतर तिलाही क्षणातून भितीनं ग्रासलं होतं.... वाटतं तेवढी ही गोष्ट सोपी नाहीय हे उमातही होते. नंतर दोघाच्यात नजरेनेच मूकपणाचे संवाद बराच काळपर्यंत होत राहिले. दोघेही एकमेकांच्या डोळ्यातील प्रश्नचिन्हांची वालये बघत बसली. खिडकीतून रस्त्यावरच्या शुभमटत्या अंधारात गडप होत जाणारी दिव्यांनी ओळ तेवढी तिला दिसत होती. या मंदीच्या अंधारातून आपल्या संसाराला प्रकाशाचा विषय कसा मिळेल याचा ती विचार करत राहिली. एका क्षणात होत्याचे नव्हते झाले होते. असंत प्रामाणिकपणाने केलेल्या कष्टाने आजवर यशाची चढीकी कमानच फक्त नशिबाने दर्शवली होती. पण आता या जागतिक मंदीच्या झाला धरापर्यंत पोचल्या होत्या. आता परत फिनिक्स पक्षाप्रमाणे राखेतून भररी च्याची लागणार होती. सर्वत्र ‘ले आफ’ची चर्चा ती एकत होती. दुसऱ्यांच्या नोकच्या जाताना ती पहात होती. पण हे संकट आपल्या दाराशी येईल याची पुस्टशी कल्यानीही तिला कधी आली नव्हती. जागतिक मंदीच्या काळात आपल्या नवव्यावरच बोजगार रहण्याची वेळ येईल असं कधी वाटलं नव्हत. आपल्या बुद्धिला जास्तीत जास्त ताण देऊन पैशाची बचत व पैसा कसा मिळवता येईल याचा साधकबाधक विचार करण्याचे तिला भान आले. निराशेच्या गर्तेत रुतून न जाता नवव्याला मानसिक आधार यायला हवा याची जाण आली. त्याचवरोबर कुटुंबावर आलेल्या या मंदी-भुकपाच्या धवकव्यातून सावरण्यासाठी ती उसवलेल्या तिच्या मनाला प्रवल्पूर्वक आशाद्यवक शिवणीच्या विचारांनी टाके घालू लागली. नवव्याच्या जीवावर आजपर्यंत फारच ऐश केली. आता मात्र मेहनत, गुणवत्ता आणि चिकाटी यांच्या संगतीने धैर्याने वाटचाल करायला हवी ही भावना तिला सतावू लागली. अनेक भविष्ये वर्तवली जातात. परंतु या जागतिक मंदीच्या भविष्याची चाहूल मात्र कुणालाच लागली नाही..... अगदी अमेरिकेसारख्या बलाढ्य देशालाही नाही..... आणि ती आपल्या धरापर्यंत पोचेल असंतर कधी वाटलंच नाही. संसाराच्या रथाचे एक चाक जोपर्यंत वेगाने धावत होते तोपर्यंत त्याच्यावरही कधीकाळी अडचण येऊ शकते याचा आपण कधी विचारच केला नाही..... याची खंत जाणवू लागली. खरंतर, गाडीप्रमाणे संसारातही ‘स्टेफनी’ कायमच तायार हवी. तल्काळ वेळप्रसंगी कधी त्याचा उपयोग होऊ शकेल सांगता येत नाही हेच खर..... यापूर्वीच याचा विचार आपण करायला हवा होता. शिक्षण असूनही त्याचा कुटुंबासाठी काय फायदा होईल याचा कधी विचारच केला नाही. आता जाऊदे, जे झालं०५ ते झालं०५.....! आता मात्र डोळे उघडे ठेऊन या मंदीच्या झाला कुटुंबाच्या जीवावर बेतणार नाहीत याची काळजी च्यायला हवी. म्हणतात ने..... “सर सलामत तो पगडी पचास.....!” कोणत्या मार्गाने पैसा मिळवता येईल व काटकसर करता येईल याचा ती विचार राहिली..... आणि आशेचे केवळ तरी पैलू तिच्या नजरेसमोर विचार आपण करायला हवा होता. शिक्षण असूनही त्याचा कुटुंबासाठी काय फायदा होईल याचा कधी विचारच केला नाही. आता जाऊदे, जे झालं०५ ते झालं०५.....! आता मात्र डोळे उघडे ठेऊन या मंदीच्या झाला कुटुंबाच्या जीवावर बेतणार नाहीत याची काळजी च्यायला हवी. म्हणतात ने..... “सर सलामत तो पगडी पचास.....!” कोणत्या मार्गाने पैसा मिळवता येईल व काटकसर करता येईल याचा ती विचार

करतच राहिली..... आणि आशच केवळ तरी पैलू तिच्या नजरेसमोर आकाशातील चांदण्याप्रमाणे चमूळ लागले.

“अनुभवाअभावी अन् मंदीमुळे आपल्यालाही नोकरी मिळणे कठीण आहे. त्यामुळे पैसे वाचवण्याच्या विचारास प्राधान्य देऊन प्रथम मोलकरीण व पोलीवालीस काढून टाकले पाहिजे. आता त्याचा पगार आपल्याला पेलवणार नाही. इसीही आता आपण घरीच करत जाऊ, मुले बराच काळ झालाय सायकलवरून शाळेत जाण्यासाठी मागे लागलीत.... केवळतरी हे धाडस मुलाना करायला शिकायलाच हवे. तेही सुरु करू. वसन्ना खर्च तरी वाचेत. मुलानाही परिस्थितीशी जुळवून घ्यायला व्हाव. थोडे दूधी कमी करू, भाजीही आता मंडईतूनच आठ दिवसांची आणू..... अन्नाचीही बचत करू. बचतीचा विचार केला तर अनेक मार्ग सापडतील. पण असे ‘दात कोरून कधी पोट भरतं कां?’ काहीतरी ठोस पावलेही उचलायला हवीत. आणि मोलकरीण व पोलीवालीस कामावरून काढले तर त्यांच्यावर बेरोजगारीचे संकट येईल त्याचे काय? ‘सोन्यासारखं काम’ म्हणून आपला त्यांना किंती आधार वाटतो.....! त्यांपेक्षा त्यांच्या मदतीने काही घरगुती उद्योग सुरु करता आला तर करावा कां.....? घरपोच निवडलेल्या..... चिरलेल्या भाजीचा व्यवसाय सुरु करावा का? कर्णीपणा न मानता संपूर्ण सोसायटीत आपल्या कुटुंबावर आलेल्या आपत्तीविषयी मनमोकळेपणाने बोलून आपल्या व्यवसायाची माहिती देता येईल. शेजारी-पाजारी चांगले आहेत.... ते नवकी आपल्याला सहाय्य करतील. दुसऱ्या वैर्किंडून सोसायटीमधील शाळेच्या मुलांचे गणवेष इसी करून देण्याचे काम करवून घेऊन त्याचीही ‘घरपोच सेवा’ उपलब्ध करून देता येईल व चार पैसेही मिळतील..... जवळ असलेल्या जनरल स्टोअर्समध्ये नेहमी ताजा पोळ्या, पराठे, घरगुती चिवडा, लाडू, शंकरपाणी, चकल्या, चटण्या दिसतात. त्याला मागणीही चांगली आहे. तेही आपण दुपारच्या वेळेत बायकांच्या मदतीने करायला ह्यकत नाही. मध्येतरी एक मैत्रिण एका वृद्ध दांपत्यासाठी दुपारच्या वेळेत तास-दोन तास त्यांना वर्तमानपत्र, मासिके वर्गारे वाचून दाखवण्यासाठी कुणी ओळखीचे आहे कां? विचारत होती. कशाला दुसरे कुणी हवे? आपणच हे काम केले तर.....? दिवसातला प्रत्येक क्षण जर वेगवेगळ्या कामामध्ये व्यतित केला तर या संकटावर आपण नवकीच मात करू शकू. योगासनाचा क्लास सुरु करावा असे किंतीतरी दिवसांपासून आपल्या मनात आहे..... आजूबाजूच्या अनेकजणीनी यावदल विचारलेही होते. तब्बेतीसाठी हाँसेने केलेला कोर्स आता अर्थाजनासही उपयोगी पढू शकेल. तोही आपल्याला सकाळी लवकर सुरु करता येईल. मुलाना शाळेच्या अभ्यास आपला नवरा किंती चांगल्या पद्धतीने सुर्यी असली की शिकवतो..... त्यामुळेच तर मुले कायमच शाळेत हुपार असतात. तशाच पद्धतीने बाहेरच्या चार मुलानाही शिकविता येईल..... चार पैसेही मिळतील. तसेच तो कंप्युटर इंजिनिअरच आहे..... कंप्युटरचे क्लासेसही तो छानप्रकारे घेऊ शकेल. घरच्या कंप्युटरचा उपयोगही करून घेता येईल. मुले परदेशी व परगांवी असणाऱ्या वृद्ध लोकांसाठी बैंक, पोस्ट, लाईटबील, फोनबील, कापेरेशन टॅक्स भरणे वर्गे कामे आठवड्यातील एक-दोन दिवस करून देऊनही काही पैसे मिळवता येतील.” विचार करायला लागल्यावर आपण, आपला नवरा घरच्या घरी काम करून बेरोजगारीवर मात करू. शकू असा विश्वास निला वाटू लागला. नुस्ख्या घर भागण्याचाच आपण विचार करून चालणार नाही तर आपल्या व आपल्या नवजाच्या अंगी असणाऱ्या गुणांचा वापर करून त्याचा ‘मांकेटेवल स्किल्स’द्वारे उपयोग करवून घेऊन, दोघांचेही हात कामाशिवाय रिकामे द्याणभरही

रहाणार नाहीत याची दक्षता घ्यायला हवी..... अन् ह्याचाच मानसिक आधार म्हणूनही खूप उपयोग होइल..... या विचाराने मनांत घर केव्हा करून टाकल तिलाही कळलेही नाही. विचाराच्या मालिकामधून व्यावसायिक आशेचे वेगवेगळे कोब तिच्या मेंडूमध्ये उगवत राहिले आणि तिच्या मनाला खूप मोठा दिलासा मिळत राहिला. या गोष्टी यापूर्वीच केल्या असत्या तर आज चार पैसे जवळ जमा असते याची रुखरुख लागली. तिने त्याच्याकडे हे सर्व मनांतील विचार बोलण्यासाठी कटाक्ष टाकला..... पण तो मात्र मानसिक थकावटीने एखाद्या लहान मुलासारखा झोपी गेलेला पाहून तिच्या मनांत त्याच्याविषयी खूप सहानुभूती निर्माण झाली..... तिला मनांनून त्याच्याविषयी खूप विश्वास वाटला..... हा मेहनती आहे..... कष्टाळू आहे.....! लवकरच याला नोकर्ही कदाचित लागून जाईल..... कोणजाणे आहे ही कपनीच परत परिस्थिती चांगली झाली की बोलवेलही कदाचित.....! पण तोपर्यंत त्याचे मनोधृत्य खच्ची होणार नाही याची काळजी घ्यायलाच हवी आणि जागेपणी बघितलेली ही स्वप्रे प्रत्यक्षात कशी पूर्ण करता येतील याचा विचार करत करत फाटे केव्हातरी ती झोपी गेली.

सकाळी उटून मुलाना घरातील संकटाचा काहीही थांगपत्ता लागू न देता तिने तयार करून शाळेत पाठविले..... तो पण नेहीपक्षा जरा लवकरच उठलेला होता. केव्हा एकदा त्याला आपल्या मनांतील सर्व विचार बोलून धीर देतोय असे तिला झाले होते. संधी मिळताच तिने त्याचे हात आपल्या हातात घेतले..... नजर त्याच्या चेहऱ्यावर खिळलेली..... नजरेत उत्कट आवाहनही..... अतीव दुर्खाने त्याच्या मलूल, अर्धगोलाकार मिटण्याचा डोऱ्यातील अनमोल अश्रूना तिने जपिनीवर ओषधळू दिले नाही. तिचे आशासक बोलणी तसेच नजर अन हात याचा खवीर आधाराचा स्पर्श अंधरातून अलगद उमलण्याचा एकमागोमाग एक ताच्याप्रमाणे त्याला प्रकाशकिरण दर्शविल राहिला. मनाची मरगळ दूर होऊ लागली.....! जागतिक मंदीच्या या राखेतून फिनिक्स फक्ताप्रमाण भरारी घेण्यास दोषेही खूप उतार्वील झाले होते. संसाराच्या दुसऱ्या चाकानेही आता पहिल्या चाकाबरोबर वेगाने पलायने ठरवले होते.....! प्रेम, आधार अन् विश्वासाचे वंगण मिळून एकमेकांत नजरेनेच जुळलेली चाके मन लावून जीवानीशी तळमळीने जीवनाच्या खडकतर प्रवासातही पल्यायला अधीर झाली होती.....! अगदी जीवाच्या अंतापर्यंत..... न थकता!